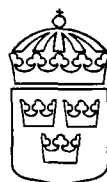

Socialförsäkringsutskottets yttrande

1990/91:SfU2y

Ansvar för service och vård till äldre
och handikappade m.m.

1990/91
SfU2y

Till socialutskottet

Socialutskottet har den 6 november 1990 berett socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över de delar av proposition 1990/91:14 om ansvaret för service och vård till äldre och handikappade m.m. jämte motioner som har samband med socialförsäkringsutskottets lagstiftningsområde. Socialförsäkringsutskottet begränsar sitt yttrande till att avse de lagtekniska effekterna av att vissa sjukhem och andra vårdinrättningar överförs till kommunerna. Utskottet har särskilt granskat i propositionen framlagda förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring (lagförslag 4) och förslag till lag om ändring i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m. (lagförslag 7). Några motionsyrkanden som tar upp sådana lagtekniska effekter föreligger inte.

I propositionen (avsnitt 4) föreslås att landstingens sjukhem och andra inrättningar för somatisk långtidssjukvård, som har eller avses få en kommun eller del av kommun som upptagningsområde, skall överföras till kommunerna den 1 januari 1992. Överföring skall dock inte ske om särskilda skäl talar mot det. Landstingen och kommunerna skall dessutom kunna komma överens om att göra överföringen redan under år 1991 och även att föra över andra sjukhem och motsvarande till kommunerna. I propositionen anges vidare att sjukhemmen och motsvarande efter överföringen inte längre bör anses som sjukhus i rättslig mening utan som en särskild boendeform för service och omvårdnad enligt 20 § andra stycket socialtjänstlagen.

Utskottet vill inledningsvis nämna att de lokala sjukhem och andra vårdinrättningar som skall föras över till kommunerna för närvarande räknas som sjukhus enligt lagen om allmän försäkring (AFL). För varje dag då en person som har hel ålderspension får sjukhusvård tar försäkringskassan ut en avgift som utgör en tredjedel av pensionen räknat per dag, dock högst 55 kr. för varje vård dag (2 kap. 12 § AFL). Avgift beräknad på detta sätt tas även ut från den som har hel förtidspension och som förtidspensionär erhållit sjukhusvård under 365 dagar. Avgiften tas ut genom avdrag vid pensionsutbetalningen. En pensionär har även möjlighet att helt eller delvis befrias från avgiften om det finns särskilda skäl med hänsyn till hans eller hennes ekonomiska förhållanden och behov av medel till bostad eller särskilda

rehabiliteringsinsatser (2 kap. 12 a § AFL). För annan person som är försäkrad enligt AFL minskas sjukpenningen med 65 kr. för varje dag denne får sjukhusvård, dock med högst en tredjedel av sjukpenningens belopp (3 kap. 4 § andra stycket AFL). Några avgifter i övrigt för vården på sjukhuset tas inte ut. Landstinget bekostar även helt de läkemedel som tillhandahålls patienten. Den försäkrade har också rätt till ersättning för resekostnader i samband med sjukhusvården enligt grunder som regeringen fastställer (2 kap. 6 § AFL). Grunderna anges i sjukreseförordningen (1987:82).

För annan hälso- och sjukvård som ombesörjs av sjukvårdshuvudman får patientavgift tas ut enligt vad som föreskrivs i en särskild förordning (1984:908).

För privat läkarvård eller annan sjukvårdande behandling som lämnas av läkare eller sjukgymnast som är uppförd på en av försäkringskassan upprättad förteckning får patientavgift tas ut enligt vad som anges i läkarvårdstaxan (1974:699) eller förordningen (1976:1018) med taxa för sjukvårdande behandling.

Läkemedel som föreskrivs av läkare tillhandahålls i allmänhet vid apotek mot en kostnad för patienten på högst 75 kr. enligt lag (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m. I lagen finns även bestämmelser om högkostnadsskydd som i huvudsak innebär att en person har rätt att få läkemedel kostnadsfritt när läkemedel inköpts eller patientavgifter för läkarbesök erlagts vid sammanlagt minst 15 tillfällen. Kostnadsfriheten gäller för den tid som återstår av ett år räknat från det första vårdtillfället, behandlingstillfället eller läkemedelsinköpet. I de nämnda förordningarna anges att patienten under samma tid är befriad även från patientavgift.

Av 2 kap. 6 § AFL följer att en försäkrad har rätt till ersättning även för resekostnader i samband med läkarvård eller annan sjukvårdande behandling enligt vad som sägs i sjukreseförordningen.

I förhandlingarna om ersättning till sjukvårdshuvudmännen för år 1991 har parterna kommit överens om att sjukvårdshuvudmännen fr.o.m. den 1 januari 1991 själva får fastställa storleken av avgifter inom den öppna hälso- och sjukvården och utan något tak för de enskilda avgifternas storlek men att detta förutsätter vissa ändringar i högkostnadsskyddet. Regeringen har i enlighet härmed i proposition 1990/91:51 om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen föreslagit att högkostnadsskyddet förändras så att en enskild person under en tolv månadersperiod inte skall behöva betala mer än sammanlagt 1 500 kr. för inköp av läkemedel och erläggande av patientavgifter. Utskottet vill här erinra om att en särskild kommitté har tillkallats med uppgift att göra en utredning om det samlade förmånssystemet för försäkrade med betydande kostnader för sjukdom och handikapp (dir. 1990:34). Kommittén bör enligt sina direktiv ha slutfört sitt uppdrag senast den 1 juli 1991.

I förevarande proposition föreslås att kommunerna ges ett samlat och utvidgat ansvar för långvarig service och vård till äldre och handikappade. Vid de sjukhem och motsvarande som kommunerna övertar liksom vid övriga särskilda boendeformer för service och

omvårdnad, vid bostäder med särskild service och vid kommunala dagverksamheter skall kommunerna ha ansvaret att erbjuda den hälso- och sjukvård som de enskilda behöver. Kommunernas ansvar skall dock inte omfatta sådan hälso- och sjukvård som meddelas av läkare.

I propositionen (avsnitt 5.8) anförts att kommunerna bör få bestämma storleken på avgifterna inom den kommunala hälso- och sjukvården och att de enskilda bör garanteras att under en tolv månaders period inte behöva betala mer än sammanlagt 1 500 kr. för läkemedelskostnader och vårdbesök hos landstinget och kommunerna.

I propositionen anförts vidare att i avvaktan på en pågående översyn av avgiftssystemen för kommunala tjänster inom äldre- och handikappomsorgen bör nuvarande avgiftssystem för olika insatser för vård gälla vid de lokala sjukhem som förs över till kommunerna, och förslag läggs därför fram om att avdrag skall ske från sjukpenning resp. pension på samma sätt som vid sjukhusvård. Kommunerna skall inte ta ut någon ytterligare avgift för vården vid sjukhemmen. Vidare läggs fram förslag till lösning av frågan om kostnader för läkemedel till patienterna vid dessa sjukhem. Föredragande statsrådet erinrar om att i vården och behandlingen vid landstingens sjukhus ingår läkemedel utan kostnad för patienten. Kostnaderna faller i sin helhet på sjukvårdshuvudmännen. Vid öppen vård erhåller patienten däremot läkemedlet på apotek mot viss avgift, medan läkemedelskostnaden i övrigt ersätts av den allmänna försäkringen. Statsrådet anser att landstingen alltså bör svara för de läkemedelskostnader som uppkommer vid de inrättningar som överförts till kommunerna för att reformen tills vidare inte skall innebära någon omfördelning av kostnadsansvaret för läkemedel. I propositionen anges att i de fall en läkare som är anställd vid landstinget skriver ut läkemedel till den som vårdas vid ett kommunalt sjukhem m.m. kan läkemedlen tillhandahållas av landstinget utan kostnad för patienten. Patienten skall emellertid även kunna ta ut de förskrivna läkemedlen på apotek. För att patienten inte skall drabbas av någon särskild kostnad här för krävs att det i lag anges att sådana läkemedel skall lämnas ut utan kostnad. Ersättningen till Apoteksbolaget skall i dessa fall utges av vederbörande landsting.

Socialförsäkringsutskottet delar regeringens uppfattning att avgift för vården vid ett lokalt sjukhem eller motsvarande som övertas av kommunen — i avvaktan på översynen av kommunernas avgiftssystem — bör tas ut genom att avdrag görs på sjukpenning eller pension med samma belopp och på samma sätt som gäller för sjukhusvård. Lagförslag 4 har emellertid utformats så att avdrag skall göras för den som under "hel dag" vistas vid sjukhemmet, medan vid sjukhusvård avdrag görs för "varje dag" även om vården inte avser hel dag, vilket innebär att avdrag vid sjukhusvård bl.a. görs för såväl inskrivningsdag som utskrivningsdag. Eftersom de nya lagparagraferna hänvisar till vad som enligt annat lagrum gäller vid sjukhusvård, föreslår utskottet att det nya lagrummet 2 kap. 12 b § AFL bör lyda: "Från pensionsberättigad som vistas vid en sådan vårdinrättning som enligt lagen (1990:000) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar övertagits av kommunen skall avgift tas ut enligt vad som sägs i 12 §. Försäkrings-

kassan får besluta om befrielse från avgift enligt vad som sägs i 12 a §." På motsvarande sätt bör 3 kap. 4 a § AFL lyda: "Vad som sägs i 4 § andra och tredje styckena gäller också en försäkrad som vistas vid en sådan vårdinrättning som enligt lagen (1990:000) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar övertagits av kommunen." Genom dessa formuleringar blir även definitionen av vårdinrättningen tydligare och mer enhetlig. I de föreslagna övergångsbestämmelserna i lagförslag 4 hänvisas bl.a. till bestämmelserna i 2 kap. 12 a §. Utskottet anser att hänvisningen skall avse de nya bestämmelserna i 2 kap. 12 b §. För att samtidigt få en tydligare och, om motsvarande förändring görs även i lagförslag 7, mer enhetlig lydelse på övergångsbestämmelserna bör punkt 2 formuleras enligt följande. "Om en kommun och en landstingskommun har kommit överens om att under år 1991 föra över en vårdinrättning till kommunen med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1990:000) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar tillämpas de nya bestämmelserna i — — — från och med den dag övertagandet skedde för dem som vistas vid vårdinrättningen."

Utskottet anser att följande tillägg eller förändringar dessutom bör göras i lagen om allmän försäkring och andra närliggande lagar.

I 20 kap. 8 § andra stycket AFL anges att den som driver en sjukvårdsinrättning är skyldig att meddela försäkringskassan när en patient tas in för vård på sjukhuset och när sjukhusvården upphör. En motsvarande skyldighet bör åläggas den som driver en sådan vårdinrättning som övertagits av kommunen enligt den särskilda lagen, och denna underrättelseskyldighet bör anges i ett nytt tredje stycke till 20 kap. 8 § AFL.

I 2 kap. 10 § tredje stycket AFL anges vilken försäkringskassa som prövar frågor om "avgift för sjukhusvård enligt 12 och 12 a §§". Här bör enligt utskottets mening även hänvisas till den nya bestämmelsen 12 b § genom formuleringen "avgift enligt 12—12 b §§".

Som en konsekvens av ändringarna i AFL bör i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) anges att avdrag från sjukpenning enligt LAF skall göras även för den som vistas på sådan vårdinrättning som ovan avses. Detta kan göras genom att i 3 kap. 8 § första stycket LAF i en ny mening anges att "Motsvarande gäller för den som vistas...".

Även i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare finns bestämmelser om minskning av ersättning vid sjukhusvård. Utskottet anser att i 9 § bör hänvisning göras till de nya bestämmelserna i 3 kap. 4 a § AFL. Detta kan göras genom att i 9 § anges att "3 kap. 4 § andra stycket och 4 a § om minskning av ersättning" tillämpas.

Beträffande förslaget till lag om ändring i lagen om begränsning av läkemedelskostnader, m.m. bör enligt utskottets mening i den nya 2 a § användas den beteckning på vårdinrättningen som förordats ovan beträffande ändringen i AFL. Utskottet anser vidare att uttrycket "frånsett dem" i förslaget till ändring i 10 § bör ersättas med orden "frånsett förmåner". Övergångsbestämmelsen bör formuleras på motsvarande sätt som till ändringen av AFL. Viktigt är emellertid att i 3 §

anges att den där redovisade nedsättningen av läkemedelskostnaden avser "andra fall än som avses i 2 och 2 a §§", och utskottet förordar en ändring i enlighet härmed.

I propositionen har således lagts fram förslag till lösning av avgifterna för vården vid sjukhemmet och kostnaderna för läkemedel. Där emot anges inte vem som skall svara för kostnaden för läkarvård vid sjukhemmet. Som framgått ovan bör nuvarande avgiftssystem för olika insatser för vård vid de lokala sjukhemmen tills vidare gälla vid de sjukhem som förs över till kommunerna. Kommunerna skall emellertid som nämnts inte ta över ansvaret för läkarvården. Läkarvården vid de kommunala sjukhemmen kommer i fortsättningen att anses som öppen hälso- och sjukvård, och utskottet förutsätter att överföringen av ett sjukhem till kommunen inte kommer att medföra att den enskilde drabbas av ökade kostnader för läkarvård under vistelsen på sjukhemmet.

Utskottet konstaterar slutligen att ersättning för resekostnader i samband med vården på sjukhemmet inte kan utges enligt 2 kap. 6 § AFL sedan sjukhemmet överförs till kommunen eftersom sjukhemmet då inte längre anses som sjukhus enligt AFL. Enligt utskottets mening bör en överföring av sjukhemmen till kommunerna tills vidare inte heller i detta avseende medföra ökade kostnader för den enskilde. Riksdagen bör därför besluta om en ändring i 2 kap. 6 § AFL, varigenom resekostnader även skall kunna utges i samband med "vistelse vid sådan vårdinrättning som enligt lagen (1990:000) om övertagande av vissa sjukhem och andra vårdinrättningar övertagits av kommunen". Ändringen kan göras genom ett tillägg av en sjätte punkt i första stycket. Utskottet förutsätter att reseersättning i likhet med vad som gäller vid sjukhusvård endast kommer att utges i samband med att vistelsen vid sjukhemmet inleds och avslutas.

Sammanfattningsvis förordar utskottet ändringar i lagförslagen och förslag till ytterligare lagändringar i enlighet med vad ovan angivits. Ändringarna och kompletteringarna är dock i enlighet med syftet med förslagen i propositionen.

Stockholm den 13 november 1990

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Börje Nilsson (s), Sigge Godin (fp), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Margareta Persson (s), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp), Margó Ingvardsson (v), Ragnhild Pohanka (mp), Maud Björnemalm (s), Christina Pettersson (s), Arne Mellqvist (s), Bertil Persson (m), Marianne Jönsson (c) och Kersti Johansson (c).

Särskilt yttrande

1990/91:SfU2y

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Hans Dau (m), Barbro Sandberg (fp), Margó Ingvardsson (v), Ragnhild Pohanka (mp), Bertil Persson (m), Marianne Jönsson (c) och Kersti Johansson (c) anför:

I yttrandet behandlas vilka lagtekniska konsekvenser som ett genomförande av förslagen i proposition 1990/91:14 får för lagstiftningen inom socialförsäkringsutskottets beredningsområde. Däremot har utskottet inte yttrat sig över sakinnehållet i propositionen. Vi vill erinra om att vi i motioner väckta med anledning av propositionen helt eller delvis yrkat avslag på de i propositionen framlagda förslagen om hur ansvaret för äldreomsorgen skall utformas. I motionerna lägger vi i stället fram andra förslag om äldreomsorgen. Motionsyrkandena skall senare behandlas av socialutskottet.